

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
MELCHIOR WATHELET
föredraget den 16 november 2017¹

Mål C-560/16

E.ON Czech Holding AG
mot
Michael Dědouch,
Petr Streitberg,
Pavel Suda

(begäran om förhandsavgörande från Nejvyšší soud (Högsta domstolen, Republiken Tjeckien))

”Begäran om förhandsavgörande – Förordning (EG) nr 44/2001 – Domstols behörighet på privaträttens område – Exklusiv behörighet – Artikel 22 led 2 – Giltighet av beslut av organ i bolag eller juridiska personer som har sitt säte i en medlemsstat – Exklusiv behörighet för domstolarna i denna medlemsstat – Beslut av ett bolags bolagsstämma om obligatorisk överföring av minoritetsaktieägarnas innehav i bolaget till majoritetsaktieägaren i samma bolag och fastställelse av storleken på det vederlag som nämnda majoritetsägaren ska betala till minoritetsaktieägarna – Domstolsförfarande i syfte att pröva skäligheten av detta vederlag”

I. Inledning

1. Denna begäran om förhandsavgörande, som inkom till domstolens kansli den 4 november 2016, avser tolkningen av artikel 22 led 2 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.²

2. Begäran har getts in i en tvist mellan E.ON Czech Holding AG (nedan kallat E.ON) och Michael Dědouch, Petr Streitberg och Pavel Suda (nedan kallade Dědouch m.fl.) avseende en skälighetsprövning av det vederlag som E.ON., inom ramen för ett förfarande för att lösa ut minoritetsaktieägarna (*squeeze out*) skulle betala till Dědouch m.fl. efter tvångsöverföringen av deras värdepappersinnehav i bolaget Jihočeská plynárenská.

II. Tillämpliga bestämmelser

A. Unionsrätt

3. I artikel 2.1 i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande: ”Om inte annat föreskrivs i denna förordning, skall talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap.”

¹ Originalspråk: franska.

² EGT L 12, 2001, s. 1.

4. I artikel 5 i förordningen föreskrivs följande:

”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

- 1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser;
- b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser
 - vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,
 - vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts;
- c) om punkt b inte gäller, skall punkt a gälla,

...

- 3) om talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden, vid domstolen i den ort där skadan inträffade eller kan inträffa,

...”

5. Enligt artikel 6 led 1 i förordning nr 44/2001 ”[kan talan mot en person som har hemvist i en medlemsstat även väckas, om] han är en av flera svarande, vid domstol där någon av svarandena har hemvist, förutsatt att det finns ett tillräckligt nära samband mellan käromålen för att en gemensam handläggning och dom skall vara påkallad för att undvika att oförenliga domar meddelas som en följd av att käromålen prövas i olika rättegångar”.

6. I artikel 22 i förordning nr 44/2001 föreskrivs följande:

”Följande domstolar skall, oberoende av parternas hemvist, ha exklusiv behörighet:

...

- 2) Om talan avser giltighet, ogiltighet eller upplösning av bolag eller andra juridiska personer eller giltighet av beslut av deras organ, domstolarna i den medlemsstat där den juridiska personen har sitt säte; för att bestämma var detta säte är beläget skall domstolen tillämpa sin egen internationella privaträtt.

...”

B. Tjeckisk rätt

7. I 183i § i Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (lag nr 513/1991 om handel), i den version som är tillämplig på det nationella målet (nedan kallad den tjeckiska handelslagen), föreskrivs följande:

”1) Den som äger värdepappersandelar i ett bolag a) vars sammanlagda nominella värde uppgår till minst 90 procent av bolagets aktiekapital, eller b) som ersätter värdepappersandelar vars sammanlagda nominella värde uppgår till minst 90 procent av bolagets aktiekapital, eller c) som har minst 90 procent av rösträtterna i bolaget (’majoritetsaktieägaren’) har rätt att begära att styrelsen kallar till bolagsstämma, under vilken beslut ska antas om överföring av bolagets övriga värdepappersandelar till majoritetsaktieägaren.

...

3) Bolagsstämmans beslut ska innehålla uppgift om majoritetsaktieägaren, uppgifter som visar att den aktieägaren är majoritetsaktieägare och storleken för vederlaget ... samt när vederlaget senast ska vara betalt.”

8. I 183k § i den tjeckiska handelslagen föreskrivs följande:

”1) Ägare av värdepappersandelar får ... begära att en domstol prövar vederlagets skälighet. ...

...

3) Ett domstolsavgörande varigenom ett annat vederlag tillerkänns är bindande för majoritetsaktieägaren och bolaget, med avseende på grunden för den tillerkända rättigheten, och för de övriga ägarna av värdepappersandelar. ...

4) Ett beslut om att vederlaget inte är skäligt medför inte att det beslut som bolagsstämman antagit med stöd av 183i.1 § ogiltigförklaras.

5) Ett beslut om att vederlaget inte är skäligt får inte läggas till grund för tillämpningen av 131 § för att ogiltigförklara bolagsstämmans beslut.”

III. Målet i den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

9. Den 8 december 2006 beslutade bolagsstämman i Jihočeská plynárenská, bildat enligt tjeckisk rätt, med säte i České Budějovice (Republiken Tjeckien), att samtliga värdepapper förbundna med innehav i detta bolag skulle överföras till majoritetsaktieägaren, E.ON, med säte i München (Tyskland).

10. I beslutet angavs storleken på det vederlag som det sistnämnda bolaget skulle betala till minoritetsaktieägarna efter denna överföring.

11. Genom talan som väcktes den 26 januari 2007 mot Jihočeská plynárenská och E.ON, yrkade Dédouch m.fl. att Krajský soud v Českých Budějovicích (Regiondomstolen i České Budějovice, Republiken Tjeckien) skulle pröva huruvida detta vederlag var skäligt.

12. Under detta förfarande framställde E.ON en invändning om rättegångshinder och gjorde gällande att tjeckiska domstolar saknade behörighet och att tyska domstolar, mot bakgrund av platsen för bolagets huvudkontor, hade exklusiv internationell behörighet.

13. Krajský soud v Českých Budějovicích (Regiondomstolen i České Budějovice) avvisade denna invändning genom beslut av den 26 augusti 2009 och angav att de tjeckiska domstolarna var behöriga att pröva den talan som väckts av Dédouch m.fl. med stöd av artikel 6.1 i förordning nr 44/2001.

14. E.ON överklagade detta beslut till Vrchní soud v Praze (Prags överdomstol, Republiken Tjeckien). Denna domstol fann, genom ett beslut av den 22 juni 2010, att tvisten omfattades av artikel 22 led 2 i denna förordning och att tjeckiska domstolar var internationellt behöriga, med hänsyn till var Jihočeská plynárenská hade sitt säte.

15. Efter ett överklagande av E.ON ogiltigförklarade Ústavní soud (Konstitutionsdomstolen, Republiken Tjeckien) detta beslut genom en dom av den 11 september 2012 och återförvisade målet till Vrchní soud v Praze (Prags överdomstol).

16. Vrchní soud v Praze (Prags överdomstol) fann, genom ett beslut av den 2 maj 2014, att tjeckiska domstolar var behöriga med stöd av artikel 5 led 1 a i förordning nr 44/2001.

17. E.ON överklagade detta beslut till den hänskjutande domstolen.

18. Mot denna bakgrund beslutade Nejvyšší soud (Högsta domstolen, Republiken Tjeckien) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

- ”1) Ska artikel 22 led 2 i [förordning nr 44/2001] tolkas så, att den även omfattar en talan om prövning av skäligheten av det vederlag som en majoritetsaktieägare ska betala, motsvarande värdet av värdepappersandelar, till de tidigare ägarna av värdepappersandelar som överfördes till majoritetsaktieägaren med stöd av ett beslut antaget av ett aktiebolags bolagsstämman om en obligatorisk överföring av de övriga värdepappersandelarna till nämnde majoritetsaktieägare (så kallad ’squeeze out’), där det antagna stämmobeslutet anger beloppet för det skäliga vederlaget och där det finns ett domstolsavgörande som tillerkänner ett annat vederlag, som är bindande för majoritetsaktieägaren och bolaget med avseende på grunden för den tillerkända rättigheten, och för de övriga ägarna av värdepappersandelar?
- 2) Om den första frågan besvaras nekande, ska artikel 5 [led] 1 a i [förordning nr 44/2001] tolkas så, att den även omfattar en talan om prövning av skäligheten av det vederlag som beskrivits i den första frågan?
- 3) Om såväl den första som den andra frågan besvaras nekande, ska artikel 5 [led] 3 i [förordning nr 44/2001] tolkas så, att den även omfattar en talan om prövning av skäligheten av det vederlag som beskrivits i den första frågan?”

IV. Förfarandet vid domstolen

19. E.ON, Dédouch m.fl., den tjeckiska regeringen och Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Eftersom ingen motiverad begäran om förhandling har getts in och domstolen anser sig ha tillräckligt underlag, har domstolen beslutat att inte hålla någon förhandling.

V. Bedömning

20. Den hänskjutande domstolen har ställt tolkningsfrågorna för att få klarhet i huruvida en talan om skäligheten i ett vederlag som majoritetsaktieägaren i ett bolag ska betala per aktie till minoritetsaktieägarna i samma bolag inom ramen för ett förfarande för tvångsinlösen (*squeeze out*), omfattas av den exklusiva behörighet som innehas av domstolarna där bolaget har sitt säte (artikel 22

led 2 i förordning nr 44/2001) eller av den särskilda behörighet som innehas av domstolen för uppfyllelseorten för den avtalsförpliktelse som ligger till grund för talan (artikel 5 led 1 a i förordning nr 44/2001) eller av den särskilda behörighet som innehas av domstolen för den ort där skadan inträffade eller kan inträffa (artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001).

21. Denna begäran om förhandsavgörande tydliggör ett strukturellt problem med förordning nr 44/2001 (som lever vidare genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område³), nämligen avsaknaden av en behörighetsgrund för att lösa interna bolagstvister, så som tvister mellan aktieägare och bolagsledning eller mellan bolaget och dess ledning.⁴

22. Artikel 22 led 2 i förordning nr 44/2001 berör nämligen endast frågor om ”giltighet, ogiltighet eller upplösning av bolag ... eller giltighet av beslut av deras organ”. Bolagsrättsliga tvister behöver inte avse en fråga om giltighet av ett beslut av bolagsorganen och framför allt inte giltighet, ogiltighet eller upplösning av bolaget. Så är fallet i det nu aktuella målet. Det nationella målet avser inte giltigheten av bolagsstämmans beslut om tvångsinlösen enligt 183k § 4 i den tjeckiska handelslagen, utan enbart storleken på det vederlag som majoritetsaktieägaren ska betala minoritetsaktieägarna för förvärvet av deras aktier.

23. Problemet med att det saknas en behörighetsgrund för denna typ av tvister kompliceras ytterligare av svårigheten att tillämpa bestämmelserna i artikel 5 leden 1 och 3 på det nationella målet, eftersom den tvångsinlösen av minoritetsägarnas aktier som bolagsstämman beslutat om varken är ett avtal eller föranleder skadestånd utanför avtalsförhållanden.

24. Å ena sidan finns inget ”frivilligt åtagande av en part gentemot en annan part”⁵ som föranleder tillämpningen av artikel 5 led 1 i förordning nr 44/2001. Ett förfarande för tvångsinlösen bygger nämligen på att majoritetsaktieägaren kan inleda förfarandet utan medgivande av minoritetsaktieägarna.

25. Även om artikel 5 led 3 i förordning nr 44/2001 enligt domstolens fasta praxis ”omfattar varje talan som syftar till att gentemot svaranden göra gällande ett ansvar som inte har någon anknytning till ett ’avtal’ i den mening som avses i artikel 5 [led] 1 i samma förordning”⁶ är syftet med talan i det nationella målet å andra sidan inte att göra gällande majoritetsaktieägarens ansvar. Frågan i det nationella målet är tvärtom huruvida det vederlag som bolagsstämman (och således inte nödvändigtvis enbart majoritetsaktieägaren) fastställt i enlighet med 183i § 3 i den tjeckiska handelslagen är skäligt.

26. Detta problem är inte specifikt för ett förfarande för tvångsinlösen utan kan uppstå med avseende på flera andra bolagsrättsliga begrepp, som exempelvis ledningens lojalitetsplikt. Utifrån domstolens fasta praxis, som jag hänför mig till ovan i punkt 24, är lojalitetsplikten ett åtagande som en bolagsledare gör gentemot bolaget i och med att vederbörande frivilligt tar på sig sitt uppdrag. En talan som väcks av ett bolag eller av en aktieägare i syfte att fastställa att en bolagsledare har åsidosatt denna plikt omfattas därmed av artikel 5 led 1 a i förordning nr 44/2001. Denna plikt har emellertid ingen specifik uppfyllelseort i den mening som avses i denna bestämmelse, eftersom den gäller i hela världen. Således är det omöjligt att fastställa att domstolarna i en viss stat är behöriga med stöd av denna bestämmelse.

3 EUT L 351, 2012, s. 1.

4 Se, för ett liknande resonemang, Paschalidis, P., *Freedom of Establishment and Private International Law for Corporations*, Oxford University Press, 2012, punkterna 2.09–2.29.

5 Dom av den 10 september 2015, Holterman Ferho Exploitatie m.fl. (C-47/14, EU:C:2015:574, punkt 52 och där angiven rättspraxis).

6 Dom av den 10 september 2015, Holterman Ferho Exploitatie m.fl. (C-47/14, EU:C:2015:574, punkt 68 och där angiven rättspraxis).

27. När ingen grund för exklusiv eller särskild behörig är tillämplig gäller den allmänna regeln i artikel 2.1 i förordning nr 44/2001, enligt vilken talan mot den som har hemvist i en medlemsstat ska väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat vederbörande har medborgarskap.⁷

28. Artikel 22 led 2 i förordning nr 44/2001 skulle i så fall kunna tolkas restriktivt.⁸ En sådan tolkning, som utesluter den aktuella tvisten från dess tillämpningsområde (eftersom tvisten i enlighet med 183k § 4 i den tjeckiska handelslagen inte berör giltigheten av bolagsstämmans beslut att lösa ut minoritetsaktieägarna), skulle emellertid strida mot den allmänna systematiken och syftet med denna förordning, som enligt domstolens rättspraxis ska vara vägledande för tolkningen av artikel 22 i förordning nr 44/2001.⁹

29. Domstolen har redan tolkat artikel 22 led 2 i förordning nr 44/2001. Såvitt jag erfarit har domstolen visserligen ännu aldrig haft tillfälle att tolka den mot bakgrund av en intern bolagstvist som regleras av bolagsrätten, men detta har inte hindrat domstolen från att i denna rättspraxis uttala principer som ska vägleda tolkningen av denna bestämmelse.¹⁰

30. I domen av den 2 oktober 2008, Hassett och Doherty (C-372/07, EU:C:2008:534), fann domstolen, med ett liknande resonemang, att "[bestämmelserna i artikel 22 i förordning nr 44/2001] inte ska ges en mer vidsträckt tolkning än deras målsättning kräver, eftersom de utgör ett undantag från konventionens allmänna behörighetsregler, genom att de leder till att parterna berövas den möjlighet att välja forum som de annars skulle ha haft och i vissa fall till att de måste föra talan inför en domstol som inte är domstol i någondera partens hemvistort".¹¹

31. Enligt domstolen "är huvudsyftet med ett sådant undantag, enligt vilket domstolarna i den medlemsstat i vilken bolaget har sitt säte ges exklusiv behörighet, att centralisera behörigheten för att undvika motstridiga beslut vad avser bolags existens och giltigheten av beslut som bolagens organ fattat".¹²

32. Jag anser att detta syfte skulle vara mer förtjänt av att artikel 22 led 2 tolkades i överensstämmelse med dess huvudsyfte och inte restriktivt och formellt utifrån dess lydelse.

7 Se dom av den 13 juli 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, punkt 22), och dom av den 12 maj 2011, BVG (C-144/10, EU:C:2011:300, punkt 30).

8 Se dom av den 13 juli 2006, Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, punkt 22), och dom av den 12 maj 2011, BVG (C-144/10, EU:C:2011:300, punkt 30).

9 Se dom av den 2 oktober 2008, Hassett och Doherty (C-372/07, EU:C:2008:534, punkt 19), och dom av den 12 maj 2011, BVG (C-144/10, EU:C:2011:300, punkterna 29 och 30).

10 Målet i vilket meddelades dom av den 2 oktober 2008, Hassett och Doherty (C-372/07, EU:C:2008:534), avsåg nämligen tvister mellan en yrkesorganisation bildad enligt engelsk rätt och dess medlemmar utifrån ett avtal mellan dem. Således avsåg målet inte en tvist som omfattades av engelsk bolagsrätt. Samma sak gäller målet i vilket meddelades dom av den 22 mars 1983, Peters Bauunternehmung (34/82, EU:C:1983:87), som avsåg tvister som härrörde från ett anslutningsavtal till en förening. Frågan om domstolar där föreningen hade sitt säte hade exklusiv behörighet hade inte ens ställts. Målet i vilket meddelades dom av den 12 maj 2011, BVG (C-144/10, EU:C:2011:300), avsåg en tvist mellan ett bolag bildat enligt tysk rätt och dess fordringsägare avseende ett avtal om ett finansiellt derivat. Det tyska bolaget ifrågasatte giltigheten av detta avtal, som var resultatet av att bolagsorganen hade överskridit sina befogenheter enligt bolagsordningen. Det rörde sig således inte om en intern bolagstvist, eftersom den fråga som reglerades av bolagsrätten, det vill säga frågan om det tyska bolagets ingående av nämnda avtal utgjorde ett överskridande av dess befogenheter, endast var en prejudiciell fråga. Målet i vilket meddelades dom av den 23 oktober 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319), avsåg en tvist mellan, å ena sidan, ett flygbolag bildat enligt lettisk rätt och det bolag bildat enligt lettisk rätt som drev flygplatsen i Riga (Lettland). Flygbolaget, som var bildat enligt lettisk rätt, försökte erhålla skadestånd för en skada som vållats av svarandenas åsidosättanden av konkurrensrätten. Det rörde sig således varken om en intern bolagstvist eller om en fråga som reglerades av bolagsrätten.

11 Se punkt 19 och där angiven rättspraxis.

12 Se dom av den 2 oktober 2008, Hassett och Doherty (C-372/07, EU:C:2008:534, punkt 20).

33. Domstolen har nämligen redan slagit fast att ”domstolarna i den medlemsstat där bolaget har sitt säte bäst [är] skickade att döma i ... tvister [som avser bolags existens och giltigheten av beslut som bolagens organ fattat], bland annat på grund av att formaliteterna för offentliggörande av information om bolaget ska uppfyllas i denna medlemsstat. Att dessa domstolar ges en sådan exklusiv behörighet har således till syfte att tillgodose intresset av god rättskipning”.¹³

34. Jag anser att så även är fallet med de tjeckiska domstolarna när det gäller den tvist som är aktuell i det nationella målet. Jag anser att tjeckiska domstolar är bäst skickade att pröva tvisten och avgöra den i enlighet med tjeckisk rätt, i och med att det nationella målet avser ett inlösenförfarande där majoritetsaktieägaren löser ut minoritetsaktieägarna i ett bolag bildat enligt tjeckisk rätt och majoritetsaktieägaren E.ON inte har bestritt att tjeckisk rätt är materiellt tillämplig på tvisten, även om tyska domstolar är behöriga domstolar med stöd av artikel 2 i förordning nr 44/2001.

35. Dessutom anser jag inte att det syfte om förutsebarhet¹⁴ som eftersträvas med förordning nr 44/2001 skulle motverkas om behörig domstol med stöd av artikel 22 led 2 i förordning nr 44/2001 är en domstol där det bolag vars interna angelägenheter är föremålet för tvisten har sitt säte, eftersom det är lätt för aktieägarna i ett bolag, och framför allt majoritetsaktieägaren, att förutse att domstolarna där bolaget har sitt säte är behöriga att avgöra interna tvister i bolaget. I det nu aktuella fallet faller det sig naturligt att de tjeckiska domstolarna är behöriga att avgöra tvisten mellan E.ON och Dédouch m.fl.

36. Av dessa skäl anser jag att det nu aktuella målet ger domstolen möjlighet att klargöra tillämpligheten av artikel 22 led 2 i förordning nr 44/2001 på interna bolagstvister. Jag föreslår att bestämmelsen ska tolkas så, att interna bolagstvister, i synnerhet tvister mellan en majoritetsaktieägare och minoritetsaktieägarna i ett bolag vid ett inlösenförfarande, omfattas av dess tillämpningsområde.

VI. Förslag till avgörande

37. Mot bakgrund av vad som anförts ovan föreslår jag att domstolen ska besvara tolkningsfrågorna från Nejvyšší soud (Högsta domstolen, Republiken Tjeckien) på följande sätt:

Artikel 22 led 2 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att den är tillämplig på en talan om prövning av skäligheten av det vederlag som en majoritetsaktieägare ska betala till de tidigare ägarna av värdepappersandelar (minoritetsaktieägare), motsvarande värdet av dessa värdepapper, som överförts till majoritetsaktieägaren till följd av ett beslut av ett aktiebolags bolagsstämma om överföring av de övriga värdepappersandelarna till majoritetsaktieägaren.

¹³ Dom av den 2 oktober 2008, Hassett och Doherty (C-372/07, EU:C:2008:534, punkt 21 och där angiven rättspraxis).

¹⁴ Se skäl 11 i förordning nr 44/2001. Se även, för ett liknande resonemang, dom av den 12 maj 2011, BVG (C-144/10, EU:C:2011:300, punkterna 33 och 35).